

УДК 7.091.01

Мирослава Мельник

СОЛЬНИЙ КОНЦЕРТ – ПОПУЛЯРНА ФОРМА СУЧАСНОЇ ЕСТРАДИ

У статті досліджено сольний концерт як специфічну форму естради. Розглянуто процес створення художнього образу сольного концерту. Визначено головну специфічну особливість даної форми, акцентовано увагу на синтезі всіх засобів виразності у сольному концерті. Охарактеризовано особливості естрадного номера сольного концерту та його трансформацію. Проаналізовано різновиди і постановки сольних концертів на вітчизняній естраді. Доведено, що головним напрямком розвитку сучасної вітчизняної естради є процес апробації створення нових концертних форм, що потребують ретельної професійної підготовки.

Ключові слова: сольний концерт, художній образ, засоби виразності, естрадний номер.

Мирослава Мельник

СОЛЬНИЙ КОНЦЕРТ – ПОПУЛЯРНАЯ ФОРМА СОВРЕМЕННОЙ ЭСТРАДЫ

В статье исследовано сольный концерт как специфическую форму эстрады. Рассмотрен процесс создания художественного образа сольного концерта. Определена главная специфическая особенность данной формы, акцентировано внимание на синтезе всех средств выразительности в сольном концерте. Дана характеристика особенностям эстрадного номера сольного концерта и его трансформацию. Проанализировано разновидности и постановки сольных концертов на отечественной эстраде. Доказано, что главным направлением развития современной отечественной эстрады есть процесс апробации создания новых концертных форм, которые требуют тщательной профессиональной подготовки.

Myroslava Melnyk

SOLO CONCERT IS A POPULAR FORM OF MODERN STAGE MUSIC

The article examines the solo concert as a specific stage of the stage, examines the process of creating an artistic image of the solo concert, identifies the main specific feature of this form, focuses on the synthesis of all the means of expressiveness in a solo concert, describes the peculiarities of the variety number of the solo concert and its transformation, analyzes varieties and productions solo concerts on the national stage, it is proved that the main direction of development of the modern Ukrainian variety is the process of approbation of the creation of new concerts forms that require careful preparation.

Geopolitical changes in society have a fundamental influence on the development of show business, including its variety forms, therefore, for the contemporary Ukrainian society, it is necessary to analyze the existence and process of creating a solo concert, which is today a very popular and demand form.

Solo concert, which has its varieties, genre features, peculiarities of construction and specificity can be considered as a significant part of contemporary art on stage and concert creativity can definitely be considered. Therefore, the purpose of the article is to substantiate the specifics of the solo concert and variety number of the given form, to determine its varieties and genre signs, to determine the method of using the means of expressiveness and means of ideological and emotional influence during the creation of a solo concert.

The solo concert is a very complex and specific form of concert activity, which must conform to certain laws, create certain dramatic canons, carry content, but first and foremost, it must be a vivid spectacle and should be filled with interesting material. Today, this form, in connection with the changes that take place in society, acquires a new sound and significance.

The work of the director of the solo concert is extremely complex, because it combines all kinds of art, where the artistic integrity of the concert is achieved through the organic combination of the arts of the artist, artist and composer. And since each of these arts has its own imaginative system, its artistic features, the director who actively helps to create an image for an artist, artist and composer, he must literally and professionally combine all imagery into a single integral artistic image of the concert.

But still the main specific feature of the solo concert is that the entire program is built around one performer, which throughout the concert should be interesting, spectacular and witty for the viewer. The actor acts as an artist and entertainer, so the numbers must be performed according to genre and style solution, character, tempo, mood, which must necessarily build them on contrast. The artist must feel the mood of the audience and atmosphere of the audience and timely discharge.

The number is the main component of the solo concert. The director has the right and should interfere in the decision making and execution of each number. The number is the main component of the solo concert. The director has the right and should interfere in the decision making and execution of each number.

At present, the development of such varieties of a solo concert as beneficiaries, grand show, show programs, jubilee concerts and many others should be noted. Every type of life has acquired its specificity, its individual method of creating a concert program and acquired a wide variety, have reached the scale of the action, are distinguished by figurative artistic thinking and powerful expressive innovative means.

Key words: solo concert, artistic image, means of expressiveness, pop number.

Спостерігаючи розвиток комп'ютерних технологій, культурних досягнень та інші здобутки в усіх сферах життя суспільства, важко залишити без уваги майбутнє естради. В умовах динамічної життєдіяльності людини, у процесі всевітньої культурної інтеграції значно зростає інтерес до концертних форм, які невпинно поширюються та впроваджуються у вітчизняному мистецькому просторі.

Геополітичні зміни в суспільстві кардинально впливають на розвиток шоу-бізнесу, зокрема його естрадних форм, тому для сучасного українського соціуму актуалізується необхідність проаналізувати побутування та процес створення сольного концерту, який сьогодні є популярною і затребуваною формою.

Особливості концертної творчості, основ режисури при постановці концертів, методику та специфіку їх створення й проведення визначили у своїх працях В. Зайцев [2], В. Кісін [3], М. Мельник [4], А. Рубб [7] та ін. Історичний аспект і становлення вітчизняної естради, її жанри та форми у сфері шоу-бізнесу розглянуто у підручнику М. Поплавського [5]. Велику увагу створенню загальносценічного художнього образу всього естрадного концерту приділяв А. Горбов [1]. Специфіку створення атмосфери сценічного дійства висвітлено у праці А. Попова [6]. Творчий шлях Аркадія Райкіна як великого майстра, талановитого артиста естради досліджувала Є. Уварова [10].

Вагомою частиною сучасного мистецтва на естраді та концертної творчості можна безумовно вважати сольний концерт, який має різновиди, жанрові ознаки, особливості побудови та специфіку. Тому метою статті є обґрунтування специфічних особливостей сольного концерту та естрадного номера даної форми, визначити його різновиди і жанрові ознаки, розглянути методику застосування засобів виразності й засобів ідейно-емоційного впливу при створенні сольного концерту.

Сольний концерт – дуже складна і специфічна форма концертної діяльності, що має відповідати певним законам драматургії, нести зміст, а передусім бути яскравим видовищем, наповненим цікавим матеріалом. Сьогодні дана форма, у зв'язку з переминами, які відбуваються в суспільстві, набуває нового звучання й значимості.

Сольний концерт як естрадна форма відрізняється, насамперед, загальнодоступністю, що не потребує особливої попередньої підготовки для його розуміння. Йому властива жанрова розкутість: утворюються нові синтетичні поєднання. Спів і драматичне мистецтво, з'єднавшись

разом, утворюють театралізований спів. Театралізований спів приєднує до себе мистецтво танцю, і сучасний естрадний спів набуває ще більшої складності за структурою. Завдяки “легкому” сприйняттю дана форма концертного мистецтва містить велику частину розважальності та цікавості. Професійне поєднання всіх компонентів створює незбутній, яскравий і вражаючий загальносценічний образ усього концертного дійства, котрий, як естетична категорія, є особливою специфічною формою відображення дійсності засобами мистецтва. “У різних видах мистецтва художній образ сприймається по-різному. Наприклад, є мистецтва, в яких художній образ сприймається тільки через пластичні засоби (живопис, графіка, скульптура), тому вони існують у просторових категоріях, створюючи ілюзію життєвості за допомогою впливу на зір співвідношенням ліній, обсягу та кольору.

Є мистецтва, які впливають тільки тональними засобами, наприклад, музика, і тому існують у часових категоріях, викликаючи ілюзію життєвості за допомогою впливу на слух співвідношенням звуків різної частоти, висоти, тривалості тощо” [1, с. 77]. Образний підхід до створення будь-якої концертної форми підвищує його ефективність, поширює сферу впливу саме одночасним поєднанням видів мистецтв, що існують як у просторі, так і у часі. Робота режисера-постановника сольного концерту надзвичайно складна, бо він поєднує всі види мистецтва, досягаючи художньої цілісності концертного дійства за допомогою органічного поєднання мистецтв артиста, художника, композитора, хореографа, технічних служб та ін. А позаяк кожне з цих мистецтв має свою образну систему, свої художні особливості, то режисер, який активно допомагає створювати образ артисту, художникові, композитору, хореографові, повинен грамотно та професійно поєднати всю образність у єдиний цілісний художній образ концерту. Такий синтез мистецтв потребує від режисера не тільки досконалих знань законів драматургічної і акторської майстерності, а й глибокого розуміння музики, живопису, образотворчого мистецтва, уважного стеження за розвитком новітніх технологій. Тому концертна творчість, синтезуючи всі сценічні мистецтва, розвивається, стверджується, знаменується кардинальними пошуками нових прийомів, що мають різноманітні стилі, напрямки, способи організації матеріалу за жанровим різноманіттям.

Та головна специфічна особливість сольного концерту полягає в тому, що всю програму вибудовують навколо одного виконавця, який протягом усього концерту має бути для глядача цікавим, вражаючим та дотепним. Артист виступає і виконавцем, і конферансьє, тому номери потрібно виконувати за жанровим та стильовим вирішенням, за характером, за темпоритмом, за настроєм, обов’язково будувати їх на контрасті. Артистові необхідно відчувати настрій глядачів і атмосферу аудиторії та вчасно робити розрядку. Обмеженість у часі потребує від естрадного артиста особливої виразності, точності, тонкості відчуття залу. Тому Аркадій Райкін вважав дуже важливим, щоби артист відчував глядача як партнера. Іноді у своїх роботах А. Райкін для досягнення швидкого гротескового зовнішнього перевтілення використовував маски. Але він акцентував увагу на тому, що маски – зовсім не обов’язковий атрибут артиста естради [10].

Артист може виступати в одному жанрі: хореографія, розмовний жанр, конферанс, але наскільки різноманітними можуть бути їхні методи, стилі та, звичайно, репертуар, який є основою концерту, настільки й залежатиме популярність артиста. Так, розкішна невимушена манера конферувати була притаманна Штепселю і Тарапуньці (Є. Березін та Ю. Тимошенко). На сьогодні жоден артист не може замінити на естраді цих великих артистів. Сьогодні є безліч молодих артистів різноманітних жанрів естради (“Брати Шумахери”, Валерій Жидков, Олександр Скічко, Тіна Кароль, Джамала, Дмитро Монатік, Олег Винник, Оля Полякова, Тіна Кароль та ін.), але кожен артист повинен шукати свій індивідуальний образ, стиль, манеру, особливо це стосується артистів-вокалістів, сольні концерти яких мають вирізнятися неповторністю.

Так, 26 жовтня 2017 року в Національному Палаці мистецтв “Україна” з аншлагом відбувся сольний концерт на біс Олі Полякової. Це було масштабне, вражаюче концертне дійство з використанням новітніх екранних технологій, яскравих ексклюзивних костюмів, поєднанням дії артистів на сцені з анімаційними спецефектами, піротехнікою тощо. Солістка виступала в ролі не тільки виконавиці пісень, а й конферансьє, використовуючи вдалі жарти та

цікаві історії з особистого життя. Вдалим було художнє образне вирішення кожного номера, в них предмети, реквізит набували змістовності, органічно доповнювали смисл номера та дію артистів балету. Недарма сольні концерти Олі Полякової порівнюють з карнавалами в Ріо-де-Жанейро і казками Уолта Діснея. Адже атмосфера, створена під час концерту, дає глядачеві неповторне відчуття феєричного свята.

Ще один сольний концерт, який заслуговує на увагу, відбувся 30 жовтня 2017 року в Національному Палаці мистецтв “Україна” – концерт Тіни Кароль, у рамках Всеукраїнського туру співачки. Кожен номер, кожна пісня – це особлива життєва історія, виражена в основному через вокал та хореографію. У концерті були використані величезні телеекрани, на яких відбувалася пряма (live) – трансляція. Кожен номер був театралізований, вражало вдале поєднання графіки, візуальних засобів, світла та відеодизайну. Та все-таки головним у сольному концерті співачки є ті емоції, переживання, які створюють у глядачів незабутні враження.

Можна багато характеризувати та аналізувати сольні концерти, що відбуваються на концертних майданчиках країни, але, як бачимо, вдале професійне поєднання всіх засобів виразності й засобів ідейно-емоційного впливу створюють святкову, феєричну атмосферу, яка залишає позитивні емоції у кожного глядача. “Правильно знайдена атмосфера і точно вирішені засоби її виразності завжди є комплексом творчих зусиль режисера, актора й художника” [6, с. 106].

Тож можна стверджувати, що найважливішу роль у сольному концерті відіграють засоби ідейно-емоційного впливу: світло, сценографія, яскраві костюми, використання телеекранів, піротехніки, лазерних спецефектів, відеодизайну і т. д., за допомогою яких режисер-постановник створює єдиний загальний просторовий образ усього сольного концерту. “Режисер повинен пам’ятати: будь-які постановочні прийоми (мізансцени, світло, музика, кіно, оформлення і т. д.) повинні слугувати головному: створенню на сцені такої емоційної обстановки, яка допоможе учасникам найвиразніше виконати свій номер, епізод, а глядачам сприйняти їх не тільки розумом, а й серцем” [7, с. 43].

Звичайно, в сольному концерті неможливо створити яскравий конфлікт, як того вимагають закони драматургії. У такому концерті “триває змагання зі самим собою, у кожному наступному номері виконавець ставить новий власний “рекорд”. Змагальність виконавства породжує магічну силу концертного видовища – відкрити імпровізаційність виконання (“сьогодні, зараз, тут”), магію народної творчості саме в момент прямого спілкування з глядачем. Це нічим не замінна, сказати б, коренева риса концертної творчості” [3, с. 78]. Номер – це головна складова сольного концерту. Сказати: “У мене є номер” – гордість будь-якого артиста. Номер – це не просто набір послідовних рухів, дій, це художньо та логічно завершений виступ. Термін “номер” походить від так званих “бродячих” артистів, які приїздили до міста, будували дерев’яний поміст і починали виступати. Виступ не оголошували: ведучий або артист підіймав великий фанерний щит, на якому був зазначений наступний виконавець. І досі це поняття – “номер” – залишається у використанні. Артисти кажуть його із повагою: “його величність номер”.

Дуже важлива особливість номера – його художня основа. Перш ніж розпочати роботу над естрадним номером, режисер визначає актуальність, сучасність матеріалу за такими критеріями:

- номер повинен бути невеликим, що зобов’язує режисера правильно добирати виразні засоби, домагатися стрімкого розвитку дії, концентрувати увагу глядачів на суттєвому, вдатися до спеціальних методів щодо вираження творчої індивідуальності виконавця;
- насиченість номера за змістом, його логічна завершеність;
- відповідність побудови естрадного номера законам драматургії (експозиція, зав’язка, розвиток дії, кульмінація, розв’язка, фінал);
- творча індивідуальність виконавця;
- лаконічність та мобільність усіх ідейно-емоційних засобів, у номері нема заглиблених характеристик героїв, багатьох дійових осіб;
- у номері мають бути інтригуючий початок, цікава театралізація, яскравий фінал;
- розважальність, легкість сприйняття, що надає оригінальності, різноманітності, створить, відповідно до теми та ідеї концерту, святкову атмосферу.

Якщо взяти номер як завершений твір, то він повинен відповідати першій умові концерту – короткометражності. Тому робота режисера над естрадним номером має специфічні особливості та методику:

- весь пісенний матеріал за допомогою режисера та його команди повинен набути естрадного характеру, тобто стати театралізованим;
- пряме безпосереднє спілкування виконавця з глядачем;
- робота режисера з артистом над створенням внутрішнього образу та професійна виконавська майстерність;
- пошук яскравих, видовищних зовнішніх засобів виразності, які відповідають темі номеру;
- зміна темпоритму, яка надає виразності всьому концертному дійству.

Тож номер є головним у концертному дійстві та потребує змістовного і професійного підходу. На основі наведених прикладів можна простежити значну трансформацію створення та виконання сценічних номерів. Якщо аналізувати номери, які артисти виконували у другій половині ХХ ст., то варто сказати, що це були прості концертні номери. На сцену виходив артист і сольо виконував пісню. Безумовно, такий номер не потребував складної режисури. Але історичний розвиток концертної діяльності під впливом суспільних та культурних умов призводить не тільки до трансформації концертних номерів, а й до внутрішніх змін кожної форми, кожного жанру. Режисер має право і повинен втручатись у постановочні рішення та виконання кожного номера. Враховуючи новітні технології, їх поєднання з усіма засобами виразності, сучасний підхід до створення таких номерів полягає у складному синтезі всіх видів мистецтв, тому концертний номер стає естрадним, тобто театралізованим.

Доцільно відзначити сучасний розвиток таких різновидів сольного концерту, як: бенефіси, гранд-шоу, шоу-програми, ювілейні концерти. Кожен різновид протягом побутування набув специфіки, індивідуальної методики створення концертної програми, масштабності досягли дійства, що вирізняються образно-художнім мисленням та потужними виразними інноваційними засобами.

Сьогодні популярними стали шоу-програми. Розглянувши приклади постановок на сучасному етапі, в яких використані елементи театралізації, можна дійти певного висновку. Сучасні естрадні концерти дедалі більше набувають форми шоу-програми, що виявляється у тенденції технологізації сценічного мистецтва. Виникнення нових засобів сценічної виразності та їх удосконалення має позитивний аспект, оскільки значно розширює можливості ідейно-емоційного впливу на глядача. Проте часто під час постановки таких шоу-програм роль технічно-творчих компонентів набуває першочергового значення, що є негативним аспектом, тому що світло, піротехніка, лазерні установки та інші елементи стають лише засобом прикраси, а не донесення певного змісту. Таке надмірне використання спецефектів свідчить про відсутність смаку, насамперед у режисера, утворюючи велику різнокольорову пляму, на фоні якої артист зливається з усією сценічною “мішурою”.

“Назва “шоу-програма” запозичена нами зі Сполучених Штатів Америки та із Західної Європи. Слово “шоу”, що лежить в основі цього поняття, в перекладі з англійської мови означає: показ, виставка, вистава – показувати, демонструвати. Отже, якщо проникнути в суть поняття, то стане зрозуміло, що шоу можна назвати все, що показується та демонструється (і театральну виставу, і концерт, і художню виставку, і показ мод, і циркову програму тощо). Якщо ж спробувати логічно розібратися в поєднанні слів “шоу” та “програма”, то виникне асоціація з концертом, який за своїм визначенням є публічним виступом артистів за певною програмою. Оскільки сам виступ і полягає у показі та демонстрації свого таланту, вмінь та майстерності, то справедливо буде дійти висновку, що шоу-програма і концерт – це по суті одне і те саме. Особливо в тому вигляді, в якому шоу-програми на сучасному етапі влаштовуються в Україні, вони нічим не відрізняються від звичайних естрадних концертів, окрім тенденції до більш активного використання технічно-творчих компонентів, що диктується часом, в якому ми живемо (підвищеного розвитку різноманітних технологій). Але ж і у звичайному концерті їх використання зовсім не заборонено” [4, с. 154–155].

Якщо детальніше аналізувати таку форму, як гранд-шоу, то у подібних концертах естрадного виконавця можуть брати участь кілька запрошених артистів, хореографічних та вокальних колективів. Це практикують для того, щоб перевести увагу глядачів на інших артистів та для відпочинку основного виконавця. Варто згадати гранд-шоу Михайла Поплавського “Я – українець”, “З любов’ю до України”, “Кохаймося”, “Золота десятка” та ін. Це були яскраві видовищні сольні концерти, але для того, щоб підсилити емоційне враження глядача та зробити розрядку, в концертній програмі брали участь і дитячі танцювальні колективи, і хореографічні колективи сучасного, народного й бального танців, артисти вокального жанру – Павло Зібров, Наталія Бучинська, Микола Гнатюк, Ніна Матвієнко, Юрко Юрченко, Олександр Пономарьов та інші, також циганський ансамбль “Заздравная” і Петро Чорний, білоруський гурт “Пісняри”, іноземні виконавці: Робертіно Лоретті, гурт “Boney M”, “Modern Talking”. Були використані піротехнічні й лазерні спецефекти, диммашини.

Звичайно, може здатися, що це був не сольний, а збірний концерт. Але все концертне дійство вибудовувалося навколо одного артиста, вся увага глядачів була сконцентрована на одному виконавцеві. Такі гранд-шоу відрізняються від інших концертних форм розмахом проведення, масштабністю сценічних майданчиків, феєричною атмосферою та яскравою видовищністю.

Ще одна цікава і популярна форма сольного концерту – бенефіси, які під впливом історичних змін та потреб суспільства теж зазнали певної трансформації. Першочергово це були театральні бенефіси, які проводили на честь одного актора, а дохід був призначений актору як одноразова матеріальна допомога. “Бенефіс – вистава в дореволюційному театрі на користь одного з її учасників. У радянському театрі – урочиста вистава, що є творчим звітом актора з нагоди його ювілею” [9, с. 156]. Сучасні бенефіси суттєво відрізняються своїм творчим спрямуванням, “<...> у наші дні під бенефісом розуміють сценічне дійство, присвячене якомусь артистові як прояв вдячності за його багаторічні заслуги на ниві служіння мистецтву” [8, с. 20]. Бенефіси тісно перекликаються з ювілейними концертами, які також присвячені певній даті або події у житті артиста. У даній статті акцентована увага саме на жанрових різновидах сольного концерту, де головним є артист-виконавець, але також детальної уваги науковців заслуговують ювілейні концерти, присвячені поетам-піснярам, композиторам та ін.

Отже, кожна форма сольного концерту має свої переваги, специфіку, але настільки сольний концерт буде правильно, професійно вибудований, наскільки успішним буде його результат. Усі складові, які режисер використовує при створенні сольного концерту, утворюють на естраді свій стиль, свою неповторну картину, призначену створювати у глядача найпозитивніші емоції. Естрада у всіх своїх проявах, різноманітними засобами дарує людству величезну естетичну насолоду. “Естрада – це специфічний одяг, танець, особлива партитура світла, яка працює не тільки на драматургію пісні, а й органічно створює естрадне дійство: це зачіски, макіяж, вміння рухатися на сцені; це робота зі стилістами, хореографами, дизайнерами...” [5, с. 78]. Важко визначити критерій успіху того чи іншого сольного концерту. Основним критиком завжди є і буде глядач, оскільки кожна естрадна форма потребує оцінки, а високою оцінкою вважається лише повне заповнення концертної зали та безперервні оплески глядачів.

Варто зазначити, що естрада – достатньо широке поняття, і сьогодні її можна визначати як концертну творчість або, навіть, концертне мистецтво. Застарілі стереотипи у мистецькому та культурному процесах потребують нового підходу до створення концертних форм, впровадження інноваційної методики проведення, спрямованої на розкриття творчого потенціалу.

Одним з головних напрямків розвитку концертної естради є процес апробації створення естрадних видовищних форм, котрі, як правило, несуть могутній заряд прогресивних ідей, думок, заряд позитивних емоцій, формують духовну культуру та світогляд українців. Такі концертні форми поєднують у собі різноманітні семіотичні методи, відображають зміни в суспільних відносинах, видозмінюються під впливом розвитку культури та суспільних трансформацій.

Різновиди естради, її форми й жанри підпорядковуються сфері шоу-бізнесу, а завдання режисерів – добре розуміти їх фундаментальність, а не кон’юнктурні позиції, з тим, щоб враховувати це в практичній діяльності.

Сьогодні у вітчизняному мистецтві складається нова ситуація, позаяк застарілі національні стереотипи завдяки міжнародним культурним та мистецьким відносинам відходять у минуле. Сучасна культура сприяє формуванню нового мистецького світогляду, по-новому розвиває національну ментальність, яка зорієнтована на культурні та мистецькі світові цінності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбов А. С. Режисура видовищно-театралізованих заходів / А. С. Горбов. – Фастів : Поліфаст, 2004. – 264 с.
2. Зайцев В. П. Режисура естради та масових видовищ / В. П. Зайцев. – К. : Дакор, 2003. – 304 с.
3. Кісін В. Б. Режисура як мистецтво та професія / В. Б. Кісін. – Київ : Видав. дім “КМ Academia”, 1999. – 267 с.
4. Мельник М. М. Театралізований тематичний концерт як синтетичний жанр сценічних мистецтв: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства: спец. 26.00.01 “Теорія та історія культури” / М. М. Мельник. – Київський національний університет культури і мистецтв. – Київ, 2009. – 183 с.
5. Поплавський М. М. Шоу-бізнес: теорія, історія, практика / М. М. Поплавський. – К. : Київський національний університет культури і мистецтв, 2001. – 558 с.
6. Попов А. Д. Художественная целостность спектакля / А. Д. Попов. – М. : ВТО, 1959. – 292 с.
7. Рубб А. А. Театрализованый тематический концерт: совершенствование организации и проведения : [конспект лекций] / А. А. Рубб. – М. : АПРИКТ, 2005. – 66 с.
8. Словник режисера естради та масових свят / М-во культури України, Київський національний університет культури і мистецтв, ф-т режисури і шоу-бізнесу, каф. режисури естради та масових свят; [укл. Крипчук М. В., Мельник М. М., Стрельчук В. О., Соколенко І. В.]. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. – 176 с.
9. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1. – С. 156.
10. Уварова Е. Д. Аркадий Райкин / Е. Д. Уварова. – М. : Молодая гвардия, 2011. – 383 с.

REFERENCES

1. Horbov, A. S., (2004), *Rezhysura vydovyshechno-teatralizovanykh zakhodiv* [Directing spectacular theatrical events], Fastiv, Polifast. (in Ukrainian).
2. Zaitsev, V. P., (2003), *Rezhysura estrady ta masovykh vydovyshech* [Directed pop and popular shows], Kyiv, Dakor. (in Ukrainian).
3. Kissin, V. B., (1999), *Rezhysura ya kmystetstvo ta profesiya* [Directing art as an art and profession], Kyiv, Vydavnychy dim “КМ Akademia”. (in Ukrainian).
4. Melnyk, M. M., (2009), *Theatrical thematic concert as a synthetic genre of stage arts*, The dissertation of the candidate of art studies. Specials 26.00.01. “Theory and history of culture”, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, 183 p. (in Ukrainian).
5. Poplavskiy, M. M., (2001), *Show-biznes: teoriia, istoriia, praktyka* [Show business: theory, history, practice], Kyiv, KNUKiM (in Ukrainian).
6. Popov, A. D., (1959), *Hudozhestvennaya tselostnost spektaklya* [Artistic integrity of the performance], Moscow, VTO. (in Russian).
7. Rubb, A. A. (2005), *Teatralizovannyiy tematicheskiy kontsert: sovershenstvovanie organizatsii i provedeniya* [Theatrical concert: improvement of organization and conduct], Moscow, APRIKT. (in Russian).
8. Krypchuk, M. V., Melnyk, M. M. (2017), *Slovyk rezhysera estrady ta masovykh sviat* [Dictionary of stage director and mass festivals], Kyiv, KNUKiM, (in Ukrainian).
9. Bilodid, I. K. (1970–1980), *Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tt.* [Dictionary of the Ukrainian language], Kyiv, Naukova dumka. (in Ukrainian).
10. Uvarova, E. D. (2011), *Arkadiy Raykin* [Arkadiy Raykin], Moscow, Molodaya gvardiya. (in Russian).